

HALÁSZ MARGIT

A pipás asszony fia

HALÁSZ MARGIT (1964) Budapest

Szeptember végén vette ki a házikót. Azt mondta, pár hónap megválasztja őket. Nem értettük, mire céloz, hisz egyedül ült a bakon. Mindenesetre a pár hónapból jó pár hónap lett, még a húsvét is ott találta őket. Megígérte nagybátyáméknak, hogy törleszteni fogja a lakbért, ne aggódjanak. Utólag. Egyben. Cseppet sincs rózsás helyzetben, csak ezt a néhány birkát meg a kis stráfszekeket tudta kimenekíteni. Minden mást hagyott. Birkával fizetne a végén. Jó lenne úgy?

Hat birka meg egy szekér nem is olyan kevés, ha az életét menti az ember. Vagyis hát az asszony. Másnap reggel ott prüszkölt a lova a házunk előtt. Tejért jött, mondta, minden nap elvinne két litert. Ledolgozná. Jó lenne így? Egyet kérne szépen, legyünk már olyan jók, hogy előre szólunk. Nem tudhatja, mikor akad fuvarja, azt nem mondaná le semmi szín alatt. Anyám egy alumínium tejesköcsögöt nyújtott fel a bakra. Egy nagyméretű férfi-esőkabát volt az asszonyon, alatta fehér ing nyakig begombolva, fekete zakó és pantalló. Gumicsizmája szárát felül lehajtotta, és sötétkék baboskendővel hátra volt kötve a feje. Nem értettem, miért nem az álla alatt köti meg a kendőjét, ehhez az öltözékhez jobban illett volna. Bámultam, mert sohasem láttam még olyan emberi lényt, aki nyaktól lefelé férfi akar lenni, nyaktól felfelé pedig nő. Pipás nő. Mert egy bordó pipát tartott a fogai között. Ráharapott a pipaszárra, és torz hangon gégeből beszélt. Olyan volt, mint egy hasbeszélő a farsangi mulatságon.

Akkor is ezt a kendőt viselte, amikor először behozta a fiát az iskolába. Hát gyereke is van? Erről nem beszélt senkinek. Késő ősz volt, a madarak már elköltöztek, és reggelenként fehér selyemszőnyeget terített a fűszálak hegyére a dér. Emlékszem, éppen óráközi szünet volt, odaszaladtunk a szekérhez, és bámultuk a pipás asszonyt. Mellette egy svájcisapkás kisfiú ült, aki olyan szögletesen kapkodta jobbra-balra a fejét, mint egy ijedt veréb. Annyi időse lehetett, mint én.

Jó gyerek a Lacika, reszelte a hangját az asszony az iskola folyosóján, csak van vele egy kis gond, nem nagyon beszél. Meg a sapkáját sem venné le. Ha lenne olyan jó a tanító bácsi, hogy ezeket elnézné nekije. Csak ennyit vettem ki a szavaiból, bár próbáltam minél közelebb férközni hozzájuk. Nem beszél? Hogy lehet az? Nem tudom, mit tárgyalhatott még a tanító a pipás asszonnal, mert minket, kíváncsiskodó gyerekeket idegesen elzavart onnan. Két felnőtt beszélget, nem látjátok? Menjete játszani, elfelejtettétek, mire tanítóttalak benneteket? Dehogy felejtettük. Az is egy életre bevésődött, hogy a tanítási nap végén nem egy szimpla viszontlátással kellett elköszönnünk. Egy mondókát talált ki, azt kellett skandálnunk: Jó tanulással építjük hazánkat, dolgozni csak pontosan szépen, ahogy a csillag megy az égen, úgy érdemes, a viszontlátásra. Igen, hozzáírt egy kicsit József Attilához, amit akkor nem, de most, felnőtt fejjel megbocsájtok neki. A vége az lett, hogy jól saccoltam. Lacika a negyedikbe került, osztálytársam lett. Így öt főre duzzadt az összevont alsó negyedik évfolyama.

Rózsai barátnőmmel délután elemeztük a helyzetet. Rózsának nem tetszett, hogy nem veszi le a svájciáját ez a bizonyos Lacika. Szerinte bunkóság egy fiúnak egész nap sapkában lennie. Szerintem is, feleltem tétován. Az iga-

zat megvallva, nekem első látásra megtetszett Lacika. Göndör, szókésbarna hajfürtök kunkorodtak a sapkája alól. A szeme olyan barna volt, mint apám ünneplő szörmekucsmája. A némasága pedig egyáltalán nem érdekelt. Miért érdekelt volna? Láttam a szemében, hogy tud beszélni. Nagyon is tud, csak nem akar. De hát miért nem akar?

A nagyfiúk, élükön a bátyámmal, már az első nap le akarták kapni a fejéről a sapkát. Miért lehet ennek a kis taknyosnak a fején a tökfedő? Ők biztos körmöst kapnának, ha nem vennék le. Mit kivételeznek ezzel a kis jöttmenttel? Eléjük ugrottam. Félredobták, de legalább Lacikának lett ideje elmenekülni. Egy-két kósza próbálkozás után elfelejtették Lacika sapkáját. Igaz, barátkozni sem barátkozott vele senki. Csak én.

Ide figyelj, tengelice, mondta másnap a tanító, a te kötelességed lesz a felzárkóztatása. Vállalod? Ugye, igen?, és ment tovább. Mindig tengelicének hívott, ha kérni akart valamit. Például a tanmenet bemásolását abba a borzasztó nagy két ágra nyíló puha füzetbe. Gyöngybetűkkel, vagy tudod, mit, inkább ne is legyen olyan nagyon gyöngybetű, csak olyan... tudod te, hogy milyen, na. Ne legyen gyerekes írás, inkább olyan felnőttes. Mint... mint például az enyém. Rendicsek? Elvállaltam, mit tehettem volna, el kellett vállalnom. Megnéztem az írását, és mint egy vérbeli profi, végrehajtottam a hamis írást.

Ember az anyád! Ember az anyád! Ezt írták a felsősök egy papírrepülőre, és Lacika felé dobták. Szerencsére még idejében megkaparintottam, és eltéptem. Esténként előbb-utóbb mindig a pipás asszonyra terelődött a szó otthon. Nem született még olyan asszony, mondta anyám kalácsdagasztás közben, aki jókedvében öltözött volna férfinak. A pipát viszont nem értem. Valami felvett rossz szokás lehet, vette át a szót apám cigarettára gyújtva. Úgy oltotta el a gyufát, hogy a levegőbe csapott vele. Nekem szimpatikusabb lett volna, ha simán elfújja. Nem láttam még soha, hogy füstölne neki, folytatta. Érdekes, nagyon érdekes. Csak úgy rágcsálja a végét. Hogy levezesse az ideget, vágta rá anyám. Persze, ilyen alapon minden nő pipázhatna, dobta a nyújtótáblára teljes erejéből a tésztamasszát. Láttam a moziban is, folyton mozgott az álla.

A pipás asszony szerette a filmeket. Ha felbúgott az aggregátor, már ott is termett. De a film harmadánál halkan jó éjszakát kívánt, és elment. Egyszer a boltos utánaszólt, hogy képzelje maga mellé az ágyban Gojko Miticet, szép álmokat. A pipás asszony odalépett hozzá, megragadta a zakógallérját. Ide figyeljen, ahhoz magának semmi, de semmi köze, hogy én kit képzelek magam mellé, megértette? Maga azzal foglalkozzék, hogy pontosan mérje a nápolyit. Ne mondja nekem senki, hogy nincs ott vele valami férfi, súgta nagyapám nagyanyámnak. Ez a nő a szeretőjével szökött, a többi mind köntös és paróka. Megjártam Szibériát, engem nem lehet ezzel a színjátékkal megetetni. Mi van, ha a szökött fegyencet fogadta be?, kérdezte a boltos a zakóját igazgatva. Egymásba szerelmesedtek, azért van még mindig itt. Azért van ilyen nagy szája. Csak alibiből jön moziba, hogy egyedül mutogassa magát. Nem találjátok furcsának, hogy a szökött fegyencről épp szeptember vége óta nincs semmi hír? Illa berek, nádak, erek, felszívódott. Na, ja. Ott van az a börtöntöltelék a pipás asszony dunája alatt ágymelegítő téglának. Azért nincs szüksége Gojko Miticre.

Semmi kétség, az igazság kiderítése rám vár, gondoltam másnap iskolába menet. És az igazság kinyomozásához Lacikán át vezet az út. Azt mondtam neki, kérhet bármit az iskolai szertárból, ha elárulja nekem, hányan laknak a kis házbán. Először úgy tett, mint aki nem érti. De amikor kihoztam egy csillogó kalcitkövet a szertárból, felcsillant a szeme. Nézd, suttogtam, ez egy csodakő. Az ősember ezzel nyúzta az állatokat. Ötven mamutot nyúzott meg vele. Ettől büvereje lett. Ha háromszor egymás után hozzáérinted bármihez, az vagy elpusztul, vagy halálosan megbetegszik. Érted? Lacikának elállt a lélegzete, fennakadt a szeme. Lassan, tétován felém mutatta tenyerét, és felemelte a mutató- és a középső ujját.

Mint aki jelentkezik. Na, de most komolyan, ne hazudj már, néztem a szemébe, és visszaindultam a kalcittal a szertárba. Lacika elém ugrott, és felemelte a hüvelykujját is. Három ember lógott a levegőben: Lacika, az édesanyja és még valaki. Aztán megrettent önmagától, és mint egy kihágáson kapott eminens, szakszerű ujjtartással szólásra, akarom mondani, szólástalanságra jelentkezett. Tehát az anyjával laknak kettesben. Jól gondoltam. Övé lett a kalcit. Megnyugodtam volna, ha békén hagyott volna Lacika három feltartott ujját. De nem hagyott. Kísértett, mint egy kitartó sánta szellem. Előbicegett, elsántikált, megint előbicegett, megint elsántikált. Alig bírtam kivárni, hogy eltűnjön végre a fenébe.

Vészesen közelgett a húsvét. Mindenféle keresztkérdésekkel próbáltam kipuhatolni, jön-e hozzánk locsolni. Mondtam, hogy lesz kalács és szentelt sonka is. Elhúzta a száját, rándított egyet a vállán. Meg bambi, csatos üveges. Erre egyáltalán nem reagált. Megharagudtam rá. Mit képzelsz ez magáról? Hanyagolom Rózsit, alig szólok máshoz, folyton csak vele foglalkozom. Az lesz a legjobb, ha szépen lepattanok róla. De hát megígértem, hogy felzárkóztatom. Mit érdekel engem, ha megbukik! Ez a sapkás kis majom szó szerint az orromnál fogva vezet!

Aztán megenyhültem. Elhatároztam, hogy azért is elmegyek hozzájuk. Lesz, ami lesz. Bátor lettem, vakmerő. Még a szökött fegyencről sem féltem. Igen ám, de milyen indokkal? És különben is. Hogy bonyolítsam le ezt az egészet? Végre összeállt a fejemben a terv. Kölcsönadom neki az egyik füzetem. Sokat hiányzott mostanában. A tanító bácsi kért meg, mondjam majd nyomatékosan. És... és húsvét második napján, csak úgy véletlenül, betoppanok hozzájuk. A füzetért. Az én eszemen nem jársz túl, Lacika!

Elég nyögvenyelősen teltek a tavaszi szünet napjai. Nem nagyon volt kedvem semmihez. Úgy mentem volna már Lacikáékhoz. Nem azért, hogy lássam, ki lakik ott. Már nem érdekelt a szökött fegyenc sem. A füzetemre meg végképp nem volt semmi szükségem. Egyetlenegy dologra volt szükségem. Arra, hogy lássam, hol él Lacika. Milyen ágyban alszik? Milyen asztalnál írja a házi feladatát? Van-e függöny az ablakukon, és ha van, milyen? Hordja-e otthon is a sapkáját?

Húsvét második napján az ebédnél a homlokomra csaptam. De ilyet, majdnem elfelejtettem! Még szerencse, hogy eszembe jutott. Az egész család elkezdett faggatni. Úgy adtam elő, mint egy istencsapást. El kell mennem Lacikáékhoz. De hát miért? Nem várhat holnapig? Majd odaadja holnap az iskolában azt a füzetet. Nem várhatott. Egyetlen órát sem várhatott. Egyetlen percet sem. Ebéd után titokban szedelőzködtem. Egy piros tojást kicsentem a többi közül. Kilopakodtam az útra. Elrejtettem a fűben. Három ibolyát erősítettem egy nagylapátú ibolyalevéltre. Mi van, ha meglocsol? A locsolást illik viszonzni.

A házikó olyan magányosan állt az erdő alján, mint egy eltévedt, hajlott hátú vénember. Se a lovat, se a szekeret nem láttam sehol. A kucsmatetős ház Lacika hangján hívogatott, gyere, csak gyere, nézz be, meglátod, nem bánod meg. Beléptem a pitvarba, és behúztam magam után az ajtót. Sötét volt a kinti napfény után, alig láttam valamit. Egy ötliteres befőttes üveg rajzolódott ki, fehér orgonacsokor volt benne. Éreztem az illatát, betöltötte a sötét kis lyuk minden szegletét. Lacika?, kérdeztem vagy inkább mondtam. Lacika, itt vagy? Ekkor halk nyöszörgés hallatszott a szobából. Mintha egy csapdába esett, haláltusáját vívó állat nyögdécselt volna. Két tűz közé kerültem: előttem ez a rémes hang, mögöttem a Lacika nélkül töltött napok kinkeserve. Melyiket válasszam?

A rémes hangot választottam. Lenyomtam a kilincset. Kísértetiesen nyikorgott az ajtó. Valami földöntúli erő kitepte a kezemből a kilincset, a szobaajtó nagy csapódással a kerethez vágódott. Átmásztam a magas küszöbön. Legszívesebben visszafordultam volna, de nem tehettem, mert a küszöb hirtelen a mesebeli égig érő hegyé nőtt. Egy láb nélküli rozzant fotel hátulja tűnt

a szemembe. Az ablak elé volt állítva, szemmel a kilátás felé. Olyan tépett volt, mint a legvénebb vedlett tyúkunk. Lacika?, ismételtem elhaló hangon. Odaléptem, hogy lássam, ki ül a fotelben. A fotelben nem ült más, mint Lacika. Le volt szíjazva, folyt a nyála, és nagy, hálás szemekkel nézett rám. Lacika, mondtam ámultan, mit csinálsz te itt?

Ajtócsapódás térített magamhoz. Egy másik Lacika jelent meg a sarkig nyitott ajtóban. A sapkás. Minek jöttél ide?, kiabálta. Menj haza. Álltam a két Lacika között: Az egyik némából beszélő lett, a másik, a másik meg nem tudom, kicsoda. Kapkodtam a fejem, mint egy ijedt veréb, egyik Lacikáról a másikra. Beteg, nem látod, hogy beteg, mondta Lacika magyarázatként. Csak a füzetemért jöttem, tudod, holnap iskola. Nem tudom, hol van, majd odaadom az iskolában. Jó, mondtam, és ahogy fordultam, titokban letettem az asztalra a tojást és az ibolyát.

Másnap a tanító várt az iskolakapuban. Ide figyelj, Tengelice, kezdte... Azt hittem, már megint naplót kell másolnom, vagy verset kell szavalnom a kultúrbán, mert jön a tévé. De szerencsére egyiket sem kellett. Itt a füzeted, mondta, Lacika küldi. Nem jön többet iskolába. Elköltöztek. Átvettem a füzetet, és a szertár felé siettem. Szerda volt, szerdánként be kellett vinnem Magyarország domborzati térképét, amit én mindig dombozatnak olvastam.

Beléptem a szertárba. Úgy éreztem magam a sok formalinban lebegő hüllőtől és kisémlőstől, mintha kriptában lennék. Túl sok halott vett körül. Mégsem rohantam ki. Leültem egy zsámolyra, és elkezdtem lapozni a füzetem. Nagyokat nyeltem, de nem mertem sírni, mert féltem, hogy feltűnik majd a kisírt szemem. Lapozgattam a gyöngybetűs füzetemet előlről hátra, hátulról előre. Húztam az időt. Nem mehettem be az osztályterembe ilyen állapotban.

Nem üzen semmit, nem hagyott semmit jelet. Csak úgy elköltözött, szipogtam. Mi lesz most velem Lacika barna szeme nélkül, ami épp olyan barna volt, mint apám ünneplő szörmekucsmája? Ekkor a füzet magától kinyílt az utolsó lapon. Frissen préselt fehér orgona volt odaragasztva. Nem sok. Csak annyi, amennyi kell. Alatta egy átlótt szív és egy szó: Lacikától. Ültem a félhomályban, és vártam, hogy szűnjön a remegés a tagjaimban. Csengettek. Felugrottam. A nadrágom derekába dugtam a füzetet, ráhajtottam a köpenyem, és Magyarország dombozatával, mint egy győzelmi lobogóval, elindultam a terembe.

